UN NOU PARADIS TERESTRU. VISURI ȘI NARAȚIUNI ALE UTOPIILOR CONTEMPORANE

Autor: Tudor-Alexandru Jinga | 15 septembrie 2022

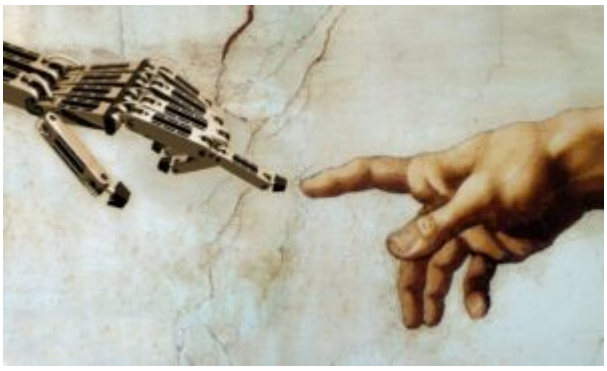

Adevărata revoluție revoluționară e de realizat, nu în lumea exterioară, ci în sufletele și în trupurile oamenilor. (Aldous Huxley)

De obicei, marile schimbări au loc fără să ne dăm seama. Revoluția agrară a durat mii de ani, nici cei care au fost contemporanii apariției tiparului nu ar fi putut să prevadă efectele pe care le-a cauzat, iar revoluția industrială nu i-a luat pe strămoșii noștri mai puțin prin surprindere decât celelalte. Oamenii sunt preocupați cu propriile vieți și probleme de zi cu zi; așa că se adaptează pur și simplu la schimbările care apar. Puțini sunt cei care sunt conștienți de momentele istorice pe care le trăiesc și mai puțini sunt cei care pot să le prevadă posibilele consecințe. Evoluția recentă din domeniile tehnologiei pare să facă parte din categoria acestor schimbări majore pe care umanitatea le creează și la care tot ea trebuie să se adapteze.

În *Minunata lume nouă,* Huxley făcea „profeția” unei lumi totalitare, bazate însă pe supunere condiționată și plăcere, ca rezultat al avansului tehnologic. Totuși, un om născut în afara condiționării genetice ale acelei lumi („World State”) ar fi putut trăi fericit numai chinuit sau exilat din acea lume. În prefața din 1946, Huxley afirmă că în lipsa unei descentralizări și a folosirii științei ca mijloc, nu ca scop în sine, ori vom avea parte de mai multe state militarizate totalitare ținute în echilibru numai de bomba atomică, ori de un singur stat mondial, născut din haos, din nevoia de eficiență și stabilitate, ce va genera o bunăstare tiranică utopică. (Huxley, 2018, p. xvi)

Profeția lui Huxley era pentru viitorii 600 de ani; însă cercetările contemporane și implicațiile lor din diferite domenii fac lumea lui Huxley nu doar mai aproape decât am crede, dar și mai excentrică. Intențiile și ambițiile elitelor futuriste ale zilelor noastre au în vedere planuri cu mult mai măreațe decât a imaginat Huxley. Transumanismul vede în

omul de astăzi numai o verigă intermediară în evoluția sa între animal și trans-om. Filosofi precum Ray Kurzweil sau Max More văd ființele vii ca organisme în continuă evoluție, ce sunt în permanentă devenire și îmbunătățire. *Homo sapiens* este prin urmare numai o altă etapă în evoluția speciei *homo*, la fel cum a fost *homo erectus,* de pildă. După Kurzweil, următoarea etapă în evoluția umanității trebuie să fie *homo technicus* sau *cyborg*-ul, adică omul-mașină. Unificarea tehnicii cu natura umană va avea drept consecință depășirea tuturor marilor probleme ale lui *homo sapiens*, precum bolile, suferința și moartea. În plus, toate aptitudinile lui *homo sapiens,* atât cele perceptuale sau motorii, cât și cele cognitive, vor fi îmbunătățite prin progresul tehnologic. O astfel de revoluție ar fi, bineînțeles, una totală, o revoluție fără precedent, tocmai pentru că nu va mai fi doar una culturală, bazată pe idei și credințe; o astfel de transformare va fi una de natură ontologică, căci va genera mutații tocmai în ființa care le-a gândit.

Există chiar și perspective teologice pentru o astfel de schimbare. Teilhard de Chardin, de pildă, numește unificarea omului cu tehnica „punctul Omega", pentru că vede în această unire atingerea desăvârșirii naturii umane. Îndumnezeirea omului va avea loc prin crearea *noosferei*, adică a unei minți atotcuprinzătoare, asemeni minții lui Dumnezeu. „Punctul Omega" este de fapt eshatonul, fiindcă în acel moment omul se va uni cu „Hristosul cosmic". Iar lumea aceasta va deveni totuna cu lumea veșnică, depășind moartea și orice suferință; lumea se va sacraliza și eterniza, împreună cu întreaga creație, deoarece progresul tehnologic al omului se va răspândi în întreaga natură și, astfel, întreaga natură și întregul univers vor atinge o nouă, ultimă și desăvârșită condiție. (Lemeni, 2022, p. 552)

Pare că astfel de idei nu își pot avea locul altundeva decât în imaginația prea bogată a câtorva indivizi. Ne putem întreba, deci, în ce măsură are sens să le dăm atenție; care este probabilitatea să regăsim în realitate lucrurile descrise mai sus?

Și totuși, schimbarea paradigmei din teoria informației a făcut posibilă regândirea uzului și sensului acesteia. Shannon și Weaver au dezvoltat teoria matematică a informației, schimbându-i în acest fel structura. Unități de informație au putut fi cuantificate și transmise sub formă de biți/secundă și s-au putut face statistici și predicții într-un mod mult mai eficient ca până atunci. Au fost deschise noi posibilități de transmitere, receptare, stocare și, mai interesant, control ale informației, îndeosebi odată cu apariția ciberneticii. În acest fel, s-au putut face progrese semnificative în domenii precum informatica sau inteligența artificială. Miza cea mare este în cercetările din domeniul inteligenței artificiale, pentru că scopul este crearea unei inteligențe care să poată imita inteligența umană. Unul din modelele de lucru după care se merge este cel conexionist, care încearcă să imite structura rețelelor neuronale; însă blocajul aici este dat de limitarea pe care o au încă științele în cunoașterea felului în care funcționează creierul uman. Desigur, nu este singura direcție a cercetărilor din domeniul IA; există sisteme

care au un alt timp de structură decât cel al creierului uman. Profesorul Adrian Lemeni atrage atenția că astfel de cercetări sunt validate și susținute de instituții politice și mari corporații, precum Singularity University, înființată de Ray Kurzweil în Silicon Valley și finanțată de Google, Conferințele Naționale pentru Nanotehnologie din SUA, organizate și finanțate de National Science Foundation (NSF) sau proiectul de analiză al grupului de experți europeni, intitulat „Foresighting the New Technology Wave" din 2003. (Lemeni, 2022, p. 492, 505)

Transpusă în practică prin intermediul computerelor și al inteligenței artificiale, noua paradigmă a informației a generat ceea ce Yuval Noah Harari numește *dataism*. Întreaga realitate nu este decât un flux de date, iar omul, împreună cu toate experiențele sale, este redus la un organism printre alte organisme compuse din algoritmi bio-chimici adaptați și adaptabili. Ipoteza lui Hume despre conștiință, readusă în discuție de Ullin Place în secolul XX, pare să conveargă foarte bine cu dataismul: astfel, conștiința sau sinele nu este altceva decât un „mănunchi de percepții", o sumă de elemente legate între ele. Aș spune că dataismul redă într-o perspectivă unitară viziunea tehnologiilor convergente, numite prescurtat NBIC: nanotehnologie, biologie, informatică și științe cognitive și care sunt în esență principalele direcții de cercetare ale transumanismului.

E adevărat că elitele futuriste mai au încă multe de cercetat și că majoritatea proiectelor sunt încă în faza de laborator, însă ceea ce păreau a fi numai scenarii SF încep să prindă contur în realitate. Ne este prea bine cunoscut fenomenul Big Data; capacitatea și puterea fără precedent a marilor corporații ca Facebook și Google să stocheze și să manipuleze sume de date astronomice și capacitatea algoritmilor de a influența astfel comportamentul utilizatorilor. Dataismul, spune Harari, va fi similar cu o revoluție religioasă din cauza forței de control asupra oamenilor și a „misterului" dat de imposibilitatea minții umane de a cuprinde fluxul de date pe care „Internetul-Tuturor-Lucrurilor" le va putea procesa. (Harari, 2018, p. 338)

Nu știm dacă viitorul va arăta sau nu așa cum îl vor Kurzweil și alții, însă ceea ce mi se pare limpede este că am intrat într-o nouă eră. Schimbările care au loc astăzi sunt cu siguranță de o magnitudine rară sau chiar fără precedent în istoria umanității, ca urmare a avansului științific și tehnologic. Nu ne dăm seama imediat, dar mințile noastre încep să fie formate diferit, fiindcă sunt educate în mediul tehnologic și tot mai pregătite (sau nu?) pentru mutațiile acestei noi lumi. Libertatea pe care o avem este încă foarte mare; însă vor rămâne lucrurile așa, cât timp se nasc forțe de control atât de puternice? Una din fricile cu care este întâmpinat transumanismul este aceea că ne-am putea pierde umanitatea. Însă pierderea umanității în felul în care o înțelegem astăzi vedem bine că este un deziderat al trasumanismului și nicidecum un pericol; este pasul următor ce trebuie făcut pentru atingerea binelui suprem. La fel ca oricare altă religie milenaristă, transumanismul ne invită să facem saltul credinței într-o lume nu mai bună, ci perfectă; nebănuit de perfectă.

Deocamdată toate acestea sunt doar observații, nedumeriri și frici despre o lume care ni se deschide și despre care nu știm mai nimic, dar care pare inevitabilă. Însă aceste întrebări cer răspunsuri, pe care va trebui să le dăm mai devreme sau mai târziu. Altminteri, nu e exclus să ne trezim în vreo rezervație naturală, precum „sălbaticul” John din romanul lui Huxley; și asta în cel mai bun caz.

BIBLIOGRAFIE

1. Harari, Y.N. (2018). *Homo deus. Scurtă istorie a viitorului.* Traducere de Lucia Popovici. Iași: Polirom.
2. Huxley, A. (2018). *Brave New World*. Londra: Vintage Classics.
3. Lemeni, A. (2022). *Tehnicizarea inumană a vieții.* București: Ed. Basilica.

Imagine: ThinkH+